

Sándor Zita

EGYETEMISTÁK A DÉRI MÚZEUMBAN

Absztrakt

A tanulmány egy, a debreceni Déri Múzeum és a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Művészeti Központjának együttműködésében megvalósuló egyetemi kurzust mutat be. A Déri Múzeum múzeumpedagógiai – terepi – gyakorlata arra enged következtetni, hogy az egyetemista korosztály jelentős része nem rendelkezik olyan eszközökkel, tudással és rutinnal, ami segítené a múzeumi tartalmak értő és élményszerű, élvezettel járó befogadását, illetve a múzeumi programok lehetőségeit nem ismeri. E szakirodalmi vizsgálódások által is alátámasztott jelenség orvoslására tett kísérlet az a kurzus, mely a muzeális intézmények közvetítette tartalmak és a kiállítások kódrendszerének értelmezését segíti elő, otthonos közeggé téve így a felsőoktatási stúdiumokat végzők számára a múzeumot. A három, egymást követő szemeszterben meghirdetett kurzus során tapasztaltak az egyetemisták múzeumi fogalmakkal, eszközökkel és lehetőségekkel kapcsolatos hiányos ismereteit mutatják, ugyanakkor a módszertanilag átgondolt, a célközönség igényeire és visszajelzéseire reagáló tematika – mely a helyszínek, az oktatók és a foglalkozástípusok széles spektrumát igyekszik mozgósítani – egyértelműen pozitív irányba változtathatja a hallgatók múzeumokról alkotott képét, múzeumba járással kapcsolatos viszonyát, rutinját és hozzáállását. A kurzus bemutatása a többi muzeális intézmény vagy egyetem számára adaptálható, megfontolásra alkalmas például szolgálhat.

Kulcsszavak: múzeumi tanulás; jó gyakorlatok; felsőoktatási együttműködések

Bevezetés

Ma már szinte közhely, hogy az egyetemisták nem érdeklődnek a múzeumok iránt, nem fogyasztanak múzeumi tartalmakat. Az sem újdonság, hogy ez a jelenség egybevág az érintett korosztályra jellemző általános kultúrafogyasztási trendekkel. Hazai terepen maradva, a Magyar Ifjúság Kutatás 15-29 évesekre irányuló, reprezentatív mintán végzett vizsgálatának kultúrafogyasztásra, azon belül is a múzeumok látogatására fókuszáló szakaszai (Fekete & Prazsák, 2014; Fekete & Tibori, 2016; Domokos et al., 2021) alapján elmondható, hogy e korosztálynak csupán egyharmada jár évente múzeumba, enyhén csökkenő, illetve stagnáló tendenciát mutatva. Pavluska és szerzőtársai vizsgálata az évi legalább egy képtári vagy múzeumi látogatást illetően (Pavluska et al., 2018) kedvezőbb adatokkal szolgál (62,9%), ám nem elhanyagolható jelenség, hogy a hallgatók gyakran negatív múltbeli tapasztalatokkal rendelkeznek a múzeumlátogatásokat illetően (Koltai & Koltai, 2005; Hegedűs, 2017; Reisz, 2019; Koltai et al., 2021), s hogy még a múzeumban megfordulók sem feltétlenül találják vonzónak az intézményt, réginek és unalmasnak titulálják, többen is csalódottan távoznak (Gombos, 2011; Hegedűs, 2023). A múzeumlátogatás nem simul be az egyetemisták hétköznapi kultúrafogyasztási

szokásrendjébe, gyakran utazáshoz kapcsolódik, turisztikai célpont teljesítéseként kerül a tevékenységi körükbe (Gombos, 2011; Schultz & Szalók, 2021).

Múzeumok és egyetemek kapcsolata közelebbről

Hazánkban a 2000-es évek elejétől tapasztalható kutatásokban is megmutatkozó érdeklődés az egyetemista korosztály és a múzeumok kapcsolatának mélyebb vizsgálata iránt. Koltai 2011-ben összegyűjtötte a külföldi egyetemeken hallgatható „múzeumi tanulmányok” körét jelentő MA képzéseket, illetve a hazai felsőoktatási intézmények képzéskínálatát (Koltai, 2011). Takács 2015-ös írásában áttekintette az egyetemek és a múzeumok honi kiállításokhoz kapcsolódó együttműködéseit és összefoglalta a felsőoktatási intézményekben kínált, múzeummal kapcsolatos képzések, pályázati partnerségek jellemzőit. Ezek mind művészeti, bölcsészettudományi vagy pedagógusképzésbe inkorporált tanulmányok, különös tekintettel a múzeumpedagógiára (Takács, 2015); elméleti és módszertani elemeket tartalmaznak, s elsősorban a pedagógusok oktató-nevelő feladatainak ellátását segítik elő. A Tudásmenedzsment folyóirat két különszáma (2016 és 2021) közölte a IV. Országos, illetve a IX. Országos és V. Nemzetközi Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyagát, mely kötetekben többen is foglalkoznak az egyetemek és a múzeumok kapcsolatával. Utóbbiban már olvashattunk a kutatásoknak és a gyakorlati munkának egyaránt nagy lendületet adó, 2017 és 2021 között futó Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek elnevezésű európai uniós projekt egyes elemeiről is. A program elsődlegesen a közoktatást célozta, a felsőoktatási szereplőket közvetítőként képzelte el (Nagy et al., 2021), keretein belül 19 mintaprogram valósult meg 2017-2018-ban, melyek a hallgatók (és az oktatók) számára országszerte lehetőséget teremtettek a múzeumok köznevelési intézményeket célzó projektjeinek megismerésére, illetve tudományos-kutatási partnerségek kialakítására. (Összefoglalta: Káldy, 2020) E projekt eredményeinek összegzését követően, felismerve további vizsgálódások szükségességét, 2020-ban kutatás vette kezdetét a múzeumok és felsőoktatási intézmények kapcsolatára fókuszálva. A felmérés két irányban indult el, egyrészt azt vizsgálta, hogy a mintaprojektben résztvevő intézmények hogyan értékelik az együttműködést és a partnerségek hogyan alakultak a továbbiakban, másrészt, ezzel párhuzamosan a mintaprojektekben nem résztvevő múzeumok és egyetemek kapcsolatainak feltérképezése is megtörtént. Az eredmények két külön kötetben láttak napvilágot (Koltai et al., 2021; Nagy et al., 2021).

Az intézmények kapcsolatát górcső alá vevő kötet eredményeit átlapozva kitűnik, hogy az együttműködések meglehetősen kar- és szakmaspecifikusak: a pedagógiai, néprajzi, történelmi és művészeti jellegű képzéseken túl, kisebb arányban a természettudomány, régészet és turisztika-vendéglátás területéről érkeztek a partnerek (Nagy et al., 2021). Együttműködők tekintetében a mintaprojektekben közreműködő egyetemek is hasonló mintázatot mutatnak, a bölcsészettudományi és pedagógiai karokon túl kisebb számban művészeti, turisztikai és kulturális örökséggel kapcsolatos stúdiumok képviselőivel sikerült kapcsolatot kialakítani. A bevont hallgatói csoportok létszáma 5-10 fő körül mozgott (Nagy et al., 2021). A projektek mintegy felében a hallgatók önkéntesen kapcsolódtak be a munkába, körülbelül egyharmadában választható, kreditpontot érő

kurzus keretében, illetve további harmadában szemináriumi dolgozat készítése apropóján vettek részt (Nagy et al., 2021). A hallgatók 42%-a megfigyelői szerepben járult hozzá a mintaprojektekhez (Nagy et al., 2021; Koltai et al., 2021). Ezek a kooperációk kifejezetten múzeumpedagógiai tematikájúak voltak, így a résztvevők kapcsolatát és az együttműködések utókövetését felmérő kutatás is múzeumpedagógiai programok mentén jött létre (Koltai et al., 2021). A mintaprojektek elsődleges célja, a Nemzeti Alaptantervvel összhangban, a közoktatást kiegészítő projektek létrehozása mellett deklaráltan arra is irányult, hogy a múzeumhasználat az oktatási oldalról is ismertebbé és reflektáltabbá váljon, illetve, hogy a hallgatók minél korábban szerezzenek múzeumpedagógiai gyakorlatot, és személyes élményeik motiválják őket munkába állásuk után is (Hadnagy-Portik & Káldy, 2019).

Mint látható, a fenti vizsgálódások szakmai stúdiumok elsajátításával kapcsolatos programokat és projekteket tárnak fel, melyek múzeumhoz, kulturális intézményekhez kapcsolódó szakmai vagy pedagógiai ismereteket és élményeket biztosítanak a hallgatók számára. Jóval kevesebb olyan programról értesülhetünk, mely a résztvevő egyetemistákból nem szakértői csoport kialakítását célozza, hanem múzeumértő közösség létrehozására tesz kísérletet. A következőkben bemutatott projekthez hasonló törekvésekről a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület Múzeumandragógiai Tagozata által életre hívott online műhelymunka-sorozatának harmadik alkalmán, a Pécsi Tudományegyetem egyik kurzusa kapcsán hallhattunk 2024 decemberében (Major, 2024).

A debreceni projekt

Schultz-Szalók (2021) rámutat, hogy a megértéshez szükséges tudás hiánya hozzájárulhat az egyetemisták múzeumi tartalmak fogyasztásának elmaradásához, ami összefüggésbe hozható a magaskultúra kódrendszerének az egyetemi oktatástól történő távolodásával, az egyetemek hagyományos értelmiségképző szerepének megkérdőjeleződésével (Engler et al., 2012). A 2010-es évektől a felsőoktatás tömegesedéséről beszélhetünk, egyre inkább a szakemberképzés irányába tolódik a hangsúly (Bocsi, 2022), ami olyan hallgatói közösségek kialakulásához vezetett, melyekre kevésbé jellemző a klasszikus értelmiségi viselkedésminták követése (Pusztai, 2011). Ebből következik, hogy annak a tanult képességnek, mely a magaskultúra kódjainak elsajátítását jelenti (Pusztai, 2009), egyre kevesebb egyetemista van birtokában, ők ma már sokkal inkább a populáris kultúra fogyasztói, mint a magas kultúráé (Hegedűs, 2016).

A Déri Múzeum múzeumpedagógusaiként, hatókörünkből kifolyólag abban látjuk szerepünket és lehetőségeinket, hogy e megfigyelésekből kiindulva, az egyetemi képzésekből visszaszoruló kulturális szemléletformálásra nyújtsunk alkalmat, illetve tevékenyen elősegítsük a múzeumi kódok megértéséhez szükséges készségek és jártasság megszerzését. Természetesen mindezt úgy igyekeztünk megvalósítani, hogy a Múzeumok Nemzetközi Tanácsa (International Council of Museums, azaz ICOM) legutóbbi múzeumdefiníciójában (ICOM, n.d.) megjelenő irányelveket kövessük. Befogadó, nyitott, sokszínűséget elősegítő, közösségi élményt nyújtó, bevonódásra alkalmat adó programra törekedtünk, mely lehetőség szerint minél többféle megközelítésmódot és

szempontrendszer mutat be „(...) változatos tapasztalatot nyújtva az oktatás, a szórakozás, a reflektív gondolkodás és a tudásmegosztás terén.” (Sári, 2022).

E tanulmány ezért egy olyan programot mutat be, mely múzeumpedagógiai alapú ugyan – tehát múzeumpedagógiai módszerekkel dolgozik –, de nem módszertani fogások átadására vagy szakmai együttműködések előmozdítása érdekében jött létre. A projekt célja jóval prózaibb: a múzeum és a különféle múzeumi programok felhelyezése az egyetemi hallgatók mentális térképére. Ez a program leginkább arra tesz kísérletet, hogy az egyre duzzadó egyetemi polgárság körében, a tanulmányok típusától függetlenül népszerűsítse a múzeumot annak érdekében, hogy az minél többek számára a szabadidő eltöltésének potenciális helyszíne legyen. A Déri Múzeum a Debreceni Egyetem támogatásával kidolgozott egy olyan egyetemi kurzust, melyet a felsőoktatási intézmény bármely szakos hallgatója felvehet, s heti rendszerességgel múzeumi tartalmakat kínál a diákok aktív részvételével, reflektív módon segítve a kulturális lehetőségekről való gondolkodást.

A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán 2021-ben alakult meg a Művészeti Központ, melynek célja, hogy szervezett keretek között kínáljon művészeti kurzusokat az egyetem azon hallgatói számára, akik nem művészeti tanulmányokat folytatnak. A kurzusok mindegyike önállóan látogatható, szabadon választható tantárgyként kerülnek elszámolásra. A Művészeti Központ kifejezetten úgy igyekszik összeállítani a kurzusokat, hogy egyrészt a város kulturális intézményeit is bevonja a tervezésbe és az oktatásba, másrészt a lehető legszélesebb kínálatból választhassanak az érdeklődők (Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2025). A Déri Múzeum egy korábban kötött, kölcsönös együttműködési szerződésre hivatkozva lépett be a partneri hálózatba, mely megállapodás lehetővé teszi, hogy a hallgatók térítésmentesen tartózkodjanak a múzeumban a „Tudás, élmény, játék, múzeum” elnevezésű kurzus idején.

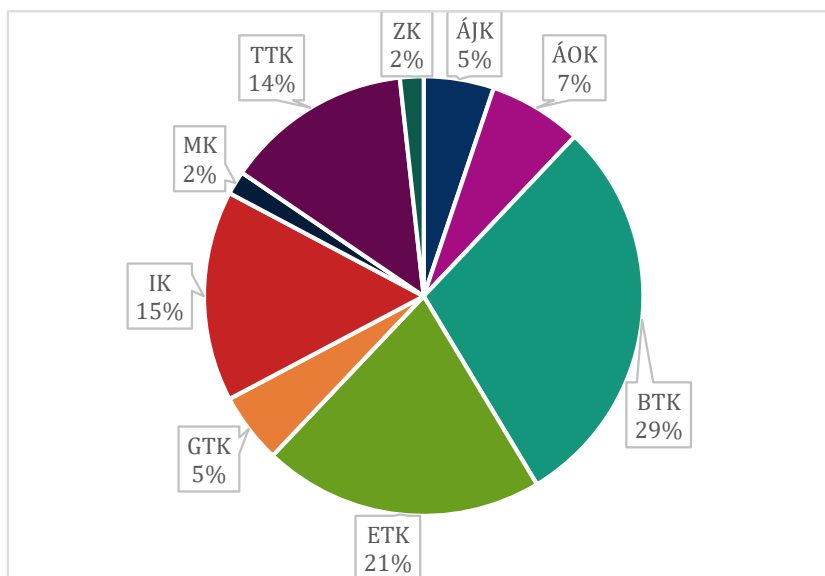
A tanulmány következő fejezete e szabadon felvehető tantárgy első három teljes félévét (2023/24-es tanév őszi és tavaszi szemesztere, illetve 2024/25-ös tanév őszi szemesztere) empirikus adatokkal, leíró jelleggel mutatja be. Az adatgyűjtés e projektben résztvevő, összesen 57 hallgató körében történt, a 2023 szeptemberétől 2024 decemberéig terjedő időszakban a programra jelentkezők között a részvételi hajlandóság 91,2% volt. A hallgatók egyetemi kari háttérének elemzése kvantitatív, leíró statisztikai módszerrel történik, gyakorisági és százalékos megoszlások bemutatásával, csakúgy, mint a kurzus felépítésének helyszíneire, óratartókra és tematikus összetételére vonatkozó bemutatása. Ezt követi a hallgatók múzeummal kapcsolatos előzetes ismereteit és asszociációit nyitott kérdések révén bemutató szakasz, mely során a válaszok kvalitatív elemzésére is sor kerül, a gyakori fogalmak és kifejezések azonosítása és azok előfordulási gyakoriságának számbavétele révén. Az eredmények szemléltetését gyakoriság alapú vizualizációs eszköz (szófelhő) segíti. A kurzus 2024-ben zajló időszakában kérdőíves adatfelvétel is történt, azonban ennek részletes bemutatása és elemzése jelen tanulmány módszertani és területi keretein kívül esik.

Az érdeklődő hallgatók tanulmányi összetétele

A múzeummal kapcsolatos kurzusok és képzések Takács (2015) kutatása szerint zömében bölcsészettudományi, illetve pedagógusképzésbe inkorporált tanulmányok, s a 2017-2018-ban megvalósult múzeumi mintaprojektek is ugyanezen tudományterületek képzéseire járó hallgatókat vonták be, kiegészülve a turisztikai és kulturális örökséggel kapcsolatos tanulmányokat folytatókkal (Nagy et al., 2021). A klasszikus kulturális helyszínek iránti érdeklődés hagyományosan, illetve a kutatások szerint is leginkább bölcsész- és humántudományi képzésre járókra jellemző, ezt Sőrés (2009) kutatásai is alátámasztják. Hegedűs disszertációjában (2023) a szegedi egyetemisták szabadidő-eltöltésének klasszikus helyszíneit mérte fel 450 főt számláló mintavételen. A vizsgálat szerint a magaskultúra fogyasztásában leginkább a humán tudományok hallgatói jeleskednek, őket az orvostudományi képzésben részt vevők követik, legkevésbé a segítő szempofessziókat elsajátítókra (egészségtudományi, szociális és pedagógusképzésben résztvevők) jellemző ez a tevékenység (Hegedűs, 2023). A magaskultúrát elutasítók csoportjába tartozók a legmagasabb arányban a reál-mérnök karok hallgatói és a segítő foglalkozásokat elsajátítók közül kerülnek ki (Hegedűs, 2023).

A „Tudás, élmény, játék, múzeum” kurzus hallgatóinak eloszlása némileg árnyalja ezt a képet. A résztvevők létszámát 20 főben maximalizáltuk, ez a csoportméret biztosította a hatékony szemináriumi műhelymunkát. A 2023/24-es tanév őszi szemeszterében 17, tavaszi szemeszterében 20, a 2024/25-ös tanév őszi szemeszterében szintén 20 fő, azaz a vizsgált időszakban összesen 57 fő vette fel a szabadon választható tantárgyat. A Debreceni Egyetem 13 karából 9 kart képviseltek a hallgatók: Állam- és Jogtudományi Kar, Általános Orvostudományi Kar, Bölcsészettudományi Kar, Egészségtudományi Kar, Informatikai Kar, Gazdaságtudományi Kar, Műszaki Kar, Természettudományi és Technológiai Kar, Zeneművészeti Kar. Az összlétszám legnagyobb szeletét, 29%-ot a Bölcsészettudományi Kar hallgatói alkották. Ezután következtek az Egészségtudományi Kar hallgatói 21%-kal, majd az Informatikai Kar 15%-kal, illetve a Természettudományi és Technológiai Kar 14%-kal; a többi egységből ettől kisebb mértékben jelentek meg hallgatók. Ezek az arányok nem tükrözik a Debreceni Egyetem hallgatói összetételének arányait, illetve a Fogorvostudományi Karról, a Gyógyszerésztudományi Karról, a Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Karról, valamint a Hajdúböszörményben található Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Karról nem érkeztek hallgatók.

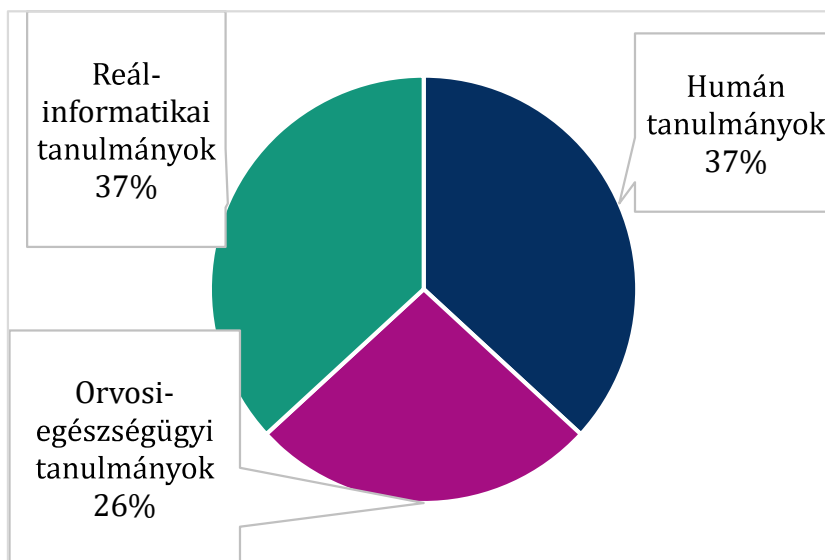
1. sz. ábra: A „Tudás, élmény, játék, múzeum” kurzusra járó hallgatók (N=57) kar szerinti eloszlása (2023/24 őszi és tavaszi, illetve 2024/25 őszi szemesztere alatt összesen)

Forrás: Saját forrás a hallgatói kurzusfelvétel alapján. („Tudás, élmény, játék, múzeum”, Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Művészeti Központ, BTEMMK018 2023/24-I, 2023/24-II, 2024/25-I)

Amennyiben karcsoportokat alakítunk ki, kevésbé aprózódnak el az alacsony résztvevői számot mutató karok, s egy átfogó képet kaphatunk. Hegedűs felosztását (2023) részben követve (Hegedűsnél a Szegedi Tudományegyetem Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar, valamint a Juhász Gyula Pedagógusképző Kar közös csoportja alkotja a segítő szemprofessziók karcsoportját. A tárgyalt kurzus esetében ez a csoport egyetlen karra korlátozódna, így inkább az egészségügyi és az orvosi karok összevonása tűnik indokoltnak.) három csoport kialakításával is érdemes megfigyelni az egyetemisták részvételi arányát. A humán tanulmányok (ÁJK, BTK, ZK), az orvosi-egészségügyi tanulmányok (ÁOK, ETK), és a reál-informatikai tanulmányok (GTK, IK, TTK, MK) aránya ebben az elosztásban máshogyan alakul: a hallgatók közel egyforma módon érdeklődtek a múzeumi stúdium iránt, a humán és a reál-informatikai tanulmányokat folytatók 37-37%-ban, az orvosi-egészségügyi szektorba készülők 26%-ban. Ez azt mutatja, hogy az adott keretek között egyrészt a reál beállítottságú hallgatók körében is komoly érdeklődés mutatkozik a múzeumlátogatás iránt, s hogy az orvosi képzésben résztvevők általános kulturális tőkét illető erősségük ellenére a vártnál kevésbé vonódtak be.

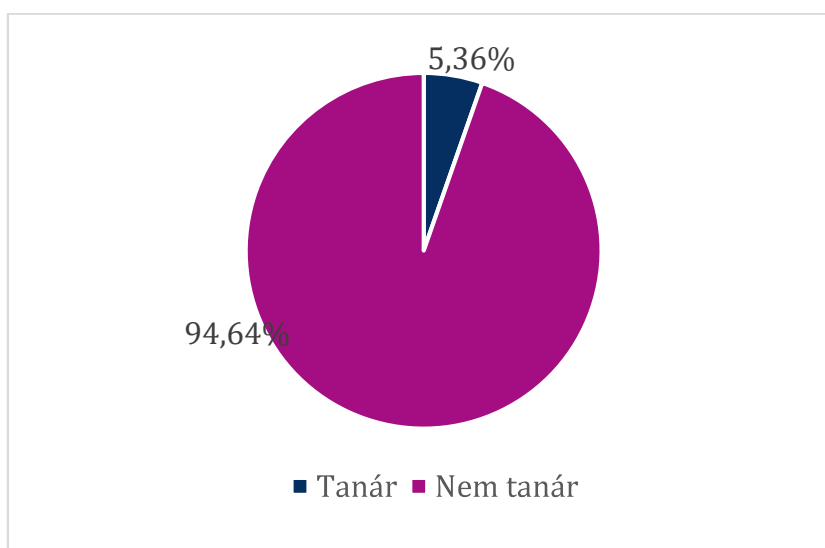
2. sz. ábra: A „Tudás, élmény, játék, múzeum” kurzusra járó hallgatók (N=57) 3 karcsoporthoz szerinti eloszlása (a 3 szemeszter alatt)

Forrás: Saját forrás a hallgatói kurzusfelvétel alapján. („Tudás, élmény, játék, múzeum”, Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Művészeti Központ, BTEMMK018, 2023/24-I, 2023/24-II, 2024/25-I)

A hallgatók között elenyésző a tanárképzésben részt vevők száma (3 fő), egyikük egyszerre tartozik két karhoz is szakpárja révén: biológia (TTK) – történelem (BTK). A másik két pedagógusnak készülő hallgató szakjához nem kapcsolódnak szorosan a Déri Múzeum kiállításai (testnevelés-gyógytestnevelés, illetve biológia-matematika), ám módszertani szemléletük talán formálódhatott a kurzus során. Megállapíthatjuk tehát, hogy a pedagógusképzésben résztvevők körében a kurzus választásakor nem volt motivációs tényező a módszertani ismeretek bővítése, vagy a múzeum lehetséges oktatási-nevelési helyszíneként történő megismerése.

3. sz. ábra: A „Tudás, élmény, játék, múzeum” kurzus hallgatóinak (N=57) eloszlása pedagógusképzésben (osztatlan tanárképzés) történő részvételük alapján

Forrás: Saját forrás a hallgatói kurzusfelvétel alapján. („Tudás, élmény, játék, múzeum”, Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Művészeti Központ, BTEMMK018, 2023/24-I, 2023/24-II, 2024/25-I)

Szakmai érdeklődést a muzeológiát hallgatók körében tapasztalhattunk, hiszen a három félévben 7 hallgató érkezett a DE BTK Néprajztudományi és Muzeológiai Intézetéből (5 néprajz és 2 muzeológia szakos), mely az összlétszám 12,3%-a. Ennek okát abban lefeltejtük, hogy a vizsgált időszakban nem volt olyan tantárgy, melynek keretén belül néprajz vagy muzeológia szakos hallgatók szervezett módon, rendszeresen érkeztek volna a Déri Múzeumba.

Szakokat illetően a néprajz/muzeológia a második helyen áll, legnagyobb létszámban az ápolás és betegellátás (gyógytornász) szakos hallgatók látogatták a kurzust, összesen 9-en (15,8%). Ennek okát nehéz megmondani, a speciális igényű látogatókra fókuszáló alkalom volt szakjukhoz illő. A harmadik helyen a programtervező matematikusokat és az általános orvosi stúdiókat folytatókat találjuk 4-4 fővel (7%), a többi szak ettől kisebb létszámmal képviseltette magát.

Összességében elmondható, hogy a kurzust ugyanúgy felvették a magaskultúrát inkább kerülő reál-informatikai beállítottságú hallgatók, mint a hagyományosan érdeklődő bölcsész- és humántudományi képzésben résztvevők. Ehhez nagyban hozzájárulhatott az, hogy a kurzus ingyenes hozzáférést tett lehetővé, illetve órarendbe ágyazva, kreditpontot ért. Szakmai érdeklődés a néprajz és muzeológia stúdiókat végzők részéről volt tapasztalható, pedagógiai (múzeumpedagógiai) ismeretek elsajátítása céljából nem érkeztek egyetemisták, az Egészségtudományi Kar hallgatói részéről viszont feltűnő nyitottság volt tapasztalható.

Hogyan épül fel a potenciális múzeumlátogatók „képzése”?

A Déri Múzeum minél szélesebb hallgatói közösség elérésére törekedett, ezért fontos volt szem előtt tartani, hogy a kurzus előképzettség nélkül is elvégezhető legyen. Az intézmény céljai között szerepelt, hogy a rendelkezésre álló egyetlen szemeszternyi időtartam alatt, hetente ismétlődő alkalmak során megismerje, feltérképezze a hallgatók múzeumi időtöltést illető igényeit és korábbi tapasztalatait. A legfontosabb cél pedig az volt, hogy a résztvevők változatos múzeumpedagógiai formák révén megismerkedjenek egy megyei hatókörű múzeumban rejlő lehetőségekkel, hogy értesüljenek és személyes benyomásokat szerezzenek a különféle látogatási lehetőségekről és programtípusokról, illetve, hogy mindezekről elkezdjenek gondolkodni. Utóbbi, vagyis a múzeumokkal kapcsolatos metakognitív tudatosság kialakítása azért lényeges, mert segít felismerni a múzeumlátogatás sokféle lehetséges módját és lehetővé teszi, hogy a potenciális látogató a személyiségéhez és aktuális helyzetéhez leginkább illő befogadási stratégiát válassza.

A három szemeszter óráinak helyszínek szerinti eloszlása

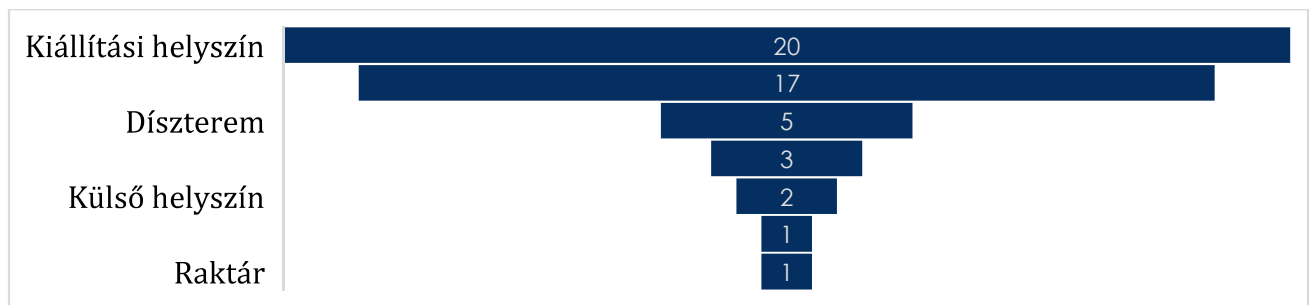
A tematika kialakítása során egyértelműnek tűnt, hogy a Déri Múzeum tárlatain nyugvó, heti rendszerességű alkalmak nagy dózisban nyújtanak múzeumi élményeket a résztvevők számára, akik a félév végeztével azt gondolván, hogy már minden szegletét ismerik az intézménynek, nem fognak rögvést visszatérni a Déri Múzeum kiállítási tereibe. E visszatérés lehetőségének megtartására törekedve úgy rendeződnek el kurzus alkalmak, hogy a kiállítási tárgyakat nem felvonultató, kutatói tevékenységet szolgáló és a

rendezvények helyszínét képező tereket is megismerhessék a hallgatók, illetve az állandó kiállítás egyes témacsoportjait bemutató helyiségek közül nem kerül mindegyik terítékre.

Több alkalom zajlott részben vagy egészben a Déri Múzeum Kutató helyiségében, ami tanteremhez hasonlóan van berendezve, asztalokkal és székekkel, vetítési lehetőséggel. Itt kapott helyet az első két bevezető óra, a „Valóban unalmas hely-e a múzeum?“, és a „Tudás vagy élmény“, valamint a „Kell-e online múzeum?“ és a lezáró, összegző-értékelő alkalom. Emellett itt kezdődnek a „Tudásmegosztás – múzeumpedagógia“ és a „Látni vagy tapintani?“ című órák is, melyek második fele a Díszteremben folytatódik. Ez utóbbi egy színpaddal, függönnyel és páhollyal ellátott, 200 fő kényelmes befogadására alkalmas helyszín, melynek dekorációja a múzeumalapító Déri Frigyes kultúrpalota eszményéhez szorosan kapcsolódik. A terem sajátosságainak és funkciójának tisztázását követően a hallgatók az óra témájához igazodó helyzetgyakorlatokat végeznek. A „Történelem mozgásban“ alkalom városi sétát takar, mely külső helyszínen, a belváros különböző pontjait bejárva zajlik, a bevezető vagy záró gondolatok a múzeum büféjében hangoznak el, s ez utóbbi a helyszíne a „Vitajáték“ program első felének is. A három félév alatt egy alkalommal jártak a hallgatók a Múzeumpedagógiai foglalkoztató teremben és egy kisméretű raktárhelyiségben is, ám ezek a helyszínek a későbbiekben, elsősorban technikai megfontolások miatt, nem ismétlődtek. A kutatásra, értekezletre lebonyolítására és rendezvények helyszíneként használt terek megismerése révén a hallgatók szembesültek a múzeum sokrétű tevékenységével és programkínálatával, melynek változatosságára a kurzus során rendre rácsodálkoztak.

Természetesen a kiállítások nagy részét is meglátogatták az egyetemisták. A „Hátizsákkal a kiállításban“ és a „Vitajáték“ második fele a régészeti kiállítási egység egy-egy termében, a „Kreatív írás/művészet“ és a „Múzeumban társasjáték?“ a képtárakban, a „Kiállítástesztelés“ pedig a Déri Múzeum helytörténeti kiállításának 2023-ban felújított szakaszában kapott helyet. Az „Irodalom a múzeumban“ a fizikailag elkülönülő, de az intézmény részét képező épületben, a Debreceni Irodalom Háza aktuális időszaki kiállításában valósult meg. Egy alkalommal, a pillanatnyi lehetőséget megragadva, az éppen épülő időszaki kiállítási teret is bejárhattak a résztvevők. A múzeum kínálatának egy részét tehát alaposan megismerhették a hallgatók, de akadnak bőven a kurzusból kimaradó, felfedezni való, témájukat tekintve vonzó tárlatok is. Ilyen a japán tematikájú „Szamuráj udvarház“, a fegyvertörténeti gyűjteményt bemutató „Halálos szépségek“ elnevezésű egység, a Munkácsy Mihály Krisztus-trilógiáját bemutató terem, vagy a helytörténeti szakasz néprajzi vonatkozású és felújításon át nem esett termei. A kurzus tematikus változatosságra törekszik, s teret hagy azok számára is, akik felcsigázott érdeklődésüknek hála kíváncsiak az intézmény további kiállításaira is.

4. sz. ábra: A 3 szemeszter során használt helyiségek összesen (Déri Múzeum)

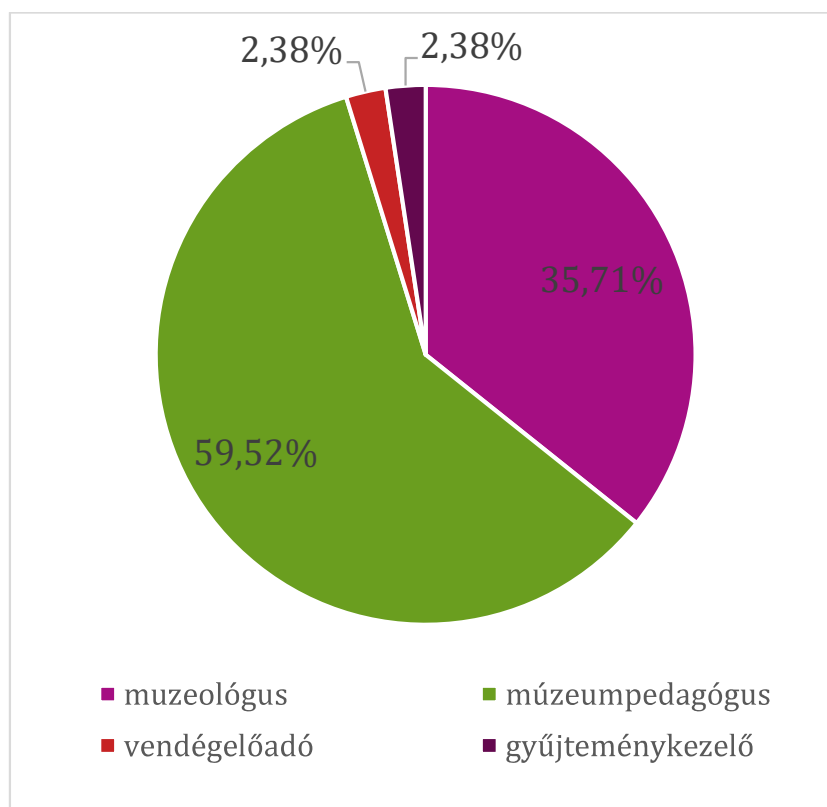

Forrás: szerző saját szerkesztése

A három szemeszter óráinak órátartók szerinti eloszlása

Az órákat muzeológusok és múzeumpedagógusok tartották, egy alkalommal volt lehetőség vendégelőadó bevonására, illetve egyszer nyújtott segítséget egy gyűjteménykezelő. Így a három félév alatt összesen 12 kolléga vette ki a részét az oktatásból, a hallgatók szemeszterenként 6-7 kollégával találkoztak; mindegyikük eltérő perspektívából ismertette, közelítette meg az intézmény tevékenységének számára fontos szeletét. A „Múzeumban társasjáték?” program egy muzeológus és egy múzeumpedagógus együttes közreműködésével valósult meg (mind a két szakmát beszámítottuk a statisztikába), s van olyan program, ahol két múzeumpedagógus felváltva vagy együtt vezette az órát (ezen alkalmak esetében nem többszöröztük meg a múzeumpedagógusok létszámát, mindig ugyanarról a két kollégáról van szó).

5. sz. ábra: Óraelosztás órátartók státusza szerint

Forrás: szerző saját szerkesztése

A három szemeszter óráinak tematikus felépítése

A kurzus tanmenetének kialakításakor szempont volt, hogy változatos munkaformákkal, módszertanilag sokszínű megközelítéssel találkozzanak a hallgatók. Az első szemeszter során felvonultatott órák összetételén az egyes alkalmak tanulságaiból és a hallgatók szóbeli visszajelzéseiből kiindulva, illetve a múzeum adta, időszakos lehetőségeket kihasználva változtattunk. Ezért a három szemeszter tanmenete nem teljesen egyezik meg – így nem minden félévben azonos az oktatók létszáma, személye vagy státusza, illetve a helyszínek és a témák eloszlása is némileg módosult a 3 félévben.

Az alább látható, 6. számú ábra összegzi a tárgyalt időszakban tartott kurzusok egyes alkalmakra lebontott tematikáját, alulról felfelé építkező logikát követve. Az órák címei után látható, hogy a három szemeszterben összesen hány alkalommal került rájuk sor.

6. sz. ábra: Óraeloszlás tematika szerint a 3 szemeszter során

Forrás: szerző saját szerkesztése

A kurzus egyes órái félig kötött helyet foglalnak el a tanrendben: az első három és az utolsó három alkalom helye tekinthető meghatározottnak. A bevezető alkalmak funkciója az egymással való ismerkedés, a múzeumi közeg, a múzeum nyújtotta lehetőségek megismerése, illetve egyfajta általános múzeumi szókincs elsajátítása. Ez az intézményről és az általa nyújtott szolgáltatásról történő beszélgetés, gondolkodás és reflektív

hozzaállás kialakításának megteremtéséhez nyújt alapot. A „Sillabusz ismertetése. Valóban unalmas hely-e a múzeum?”, illetve a „Tudás vagy élmény?” alkalmak a múzeumok feladatait és a látogatók elvárásait járja körbe külföldi és magyar példákkal, míg a „Tudásmegosztás – múzeumpedagógia” a múzeumi szakmákkal, illetve tárgymásolatok főszereplésével végzett játékok révén a Déri Múzeum gyűjteményének táraival ismerteti meg a résztvevőket.

Az utolsó három alkalom sorrendje is meghatározott, azon praktikus oknál fogva, hogy elég ideje legyen a hallgatóknak a szemesztert lezáró, összegző munka elkészítésére. A „Kiállítástesztelés” során egy 24 itemet számláló kérdéssor segítségével ismerik meg a hallgatók a Déri Múzeum helytörténeti, állandó kiállításának egyik szakaszát. A kurzus teljesítésének feltétele a kérdések írásbeli megválaszolása, melynek elkészítésére a helyszíni jegyzetelést követően két hét áll rendelkezésükre. A „Vitajáték” az Oxford-típusú moderált vita egy másfél órás időintervallumba besűríthető rövid változata múzeumok működésével kapcsolatos témában, az „Összegzés, értékelés, visszajelzés” a hallgatók visszacsatolására fókuszál. Innen eredeztethető az a döntés, hogy a kurzust nem tömbösítve, hanem hetente, fix időpontban tartjuk, mert a hallgatók így be tudják illeszteni az órarendjükbe és – saját bevallásuk szerint – így jobban tervezhető az időbeosztásuk. E visszacsatolás eredménye az is, hogy a kezdeti hétfői időpont helyett keddi napokra helyeztük át a kurzus időpontját. Az első félévben arra törekedtünk, hogy a csoport látogatása elszigetelt legyen, hogy az aktuális tereket csakis számukra nyissuk meg, ám rá kellett jönnünk, hogy nyitvatartási időben előbb, organikusabb egy-egy óra. Illetve, mivel hétfőnként csak az oldalsó, munkatársakat kiszolgáló bejárat használható, egy kevésbé jól tájékozódó hallgatónak a félév végén segítségre volt szüksége abban, hogy megtalálja az „igazi” bejáratot, ahol nyitvatartási időben megközelítheti a kiállításokat – ezt a problémát nem akartuk a következő szemeszterekben újragenerálni.

A köztes órák sorrendje a muzeológusok és múzeumpedagógusok elfoglaltságaitól függ, azok egymásutánisága a kurzus kigondolt szerkezetét illetően változtatható, variálható. A „Hátizsákkal a kiállításban” alkalom célja a bérelhető vagy megvásárolható hátizsákos programtípus megismertetése, a hallgatók végigjártsszák a Déri Múzeum egyiptomi tematikájú, nyomozós, szabadulósobához hasonló programját. A „Történelem mozgásban” egy rövidített helytörténeti sétát és vele kapcsolatos beszélgetést takar, a „Kreatív írás/művészet” az RWCT-módszer (Reading and Writing for Critical Thinking – Olvasás és írás a kritikai gondolkodásért)¹ felhasználásával kidolgozott, festményekhez kapcsolódó kreatív írásgyakorlat viseletek felprobálásával és tárgymásolatok használatával kombinálva. Míg a „Múzeumban társasjáték” során a múzeum pénztörténeti témájú élelőszereplős társasjátékát, addig a „Játékosítás. Nyomozás a múzeumban” alkalom során egy időszak kiállításához készült nyomozós lehetőséget próbáltak ki a hallgatók, utóbbihoz a játékosításról szóló általános bevezetés is tartozott. A „Látni vagy tapintani?” érzékenyítő funkcióval bíró óra, helyzetgyakorlatok segítségével a Könnyen érthető kommunikációról (KÉK) és a látássérültek múzeumi tartalmak befogadásához

¹ Az RWCT egy nemzetközileg elismert pedagógiai program, amely a tanulók önálló gondolkodásának és problémamegoldó képességének fejlesztésére fókuszál (Nemoda, 2008).

kapcsolódó élményeiről szereznek benyomásokat a résztvevők. A „Raktárlátogatás” és az „Irodalom a múzeumban” alkalmak során egy-egy szűk témához kapcsolódva nyerhetnek bepillantást a műtárgyak gyűjtésével, rendszerezésével, tárolásával és védelmével kapcsolatos munkába. Utóbbi a Debreceni Irodalom Házában éppen aktuális időszak kiállítását és az irodalmi muzeológia sajátosságait járja körbe. A „Kell-e online múzeum?” az interneten található múzeumi tartalmakból szemezget. (A kurzus tematikája az 1. sz. mellékletben olvasható.)

Felmérés és visszacsatolás

A kurzus bevezető és lezáró egységeiben többféle módon is igyekeztünk a hallgatók múzeumokkal kapcsolatos ismereteit és véleményét megismerni, azonban (nem gondolván arra, hogy a későbbiekben bemutatásra kerülhetnek) ezek eredményeit nem mindig dokumentáltuk. Az egyes alkalmakat értékelő pontelosztásos felmérésről csak néhány, az órai munkát regisztráló fotó részletei tanúskodnak, vannak azonban olyan elemei a hallgatói ismeretek és a vélemények megnyilvánulásainak, amelyek jobban visszakereshetők és ennek köszönhetően elemezhetők.

Előzetes ismeretek felmérése

A szemeszter első egységében, a „Tudásmegosztás – múzeumpedagógia” alkalom során a Mentimeter nevű online programot használva tettünk kísérletet a hallgatók előzetes, múzeumokra vonatkozó prekonceptióinak és információinak felderítésére. Ekkor még viszonylag kevés órán vettek részt, tehát alkalmasnak ítéltük a pillanatot egyrészt az elképzeléseik és előzetes tudásuk megismerésére, másrészt a számukra ismeretlen fogalmak és jelenségek tisztázására. Ennek szükségességére az első szemeszter során jöttünk rá, mivel menet közben derült ki, hogy számunkra alapvetőnek tűnő dolgok - például a kurátor és a muzeológus szavak létezése és jelentése - teljesen újszerűnek hatottak a hallgatók egy jelentős hányada számára.

A Mentimeter egy olyan online interaktív prezentációs eszköz, mely kiválóan alkalmas rövid visszajelzések, vélemények vagy válaszok valós idejű és gyors begyűjtésére. A hallgatók bevonásához saját internetelérés szükséges, (melyhez esetünkben a telefon és az intézményi wifi kiváló eszköznek bizonyult). A jelenlévők egy, az előadó által kivetített kód megadásával válaszolnak kérdésekre (ezek szövegét és formáját az előadó előzetesen megszerkesztette), miközben az eredmények azonnal megjelennek a képernyőn. Ezen az órán a sokféle funkció közül a szófelhő vizualizációs opciót használtuk két kérdés erejéig, hogy aztán a kivetített válaszokat megbeszéljük, pontosítsuk. A Mentimeter előfizetéses formában tárolja visszamenőleg az eredményeket, de mivel mi az ingyenes verziót használtuk, csak a legutolsó (2024/2025 őszi) szemeszter tanulságait van lehetőség itt megmutatni.

Az első kérdés a következőképp hangzott: Milyen múzeumi pozíciók/szakmák léteznek?

Az órán 16 fő volt jelen, ők összesen 43 választ küldtek be (a szófelhő funkcióban több válasz beküldése is lehetséges). Ezek közül a legtöbb (5-5-5-5 db) megoldás a portást, az igazgatót, a múzeumpedagógust és (igencsak változó helyesírással) a muzeológust jelölte

meg. Második helyen szerepel 4 beküldéssel a történész, akit a kurátor követ 3 említéssel, s ugyanennyit kapott a restaurátor is (amennyiben a „rekonstruktor” megnevezést is ebbe a kategóriába tesszük). A régész, a tárlatvezető és a biztonsági őr 2-2 alkalommal szerepel megoldásként, a többiek pedig a következők: recepció, takarító, archeológus, gyűjteménykezelő, kiállítástervező, tanfolyamoktató, illetve érdekes és izgalmas jelenség, hogy a múzeumi látogató is bekerült a felsorolásba. Megjegyzendő, hogy a vizsgált szemeszter során arányaiban nagy számban vettek részt néprajz-muzeológia szakosok, válaszaik némileg torzítottak a szakmabeli foglalkozások reprezentáltságán.

7. sz. ábra: Milyen múzeumi pozíciók/szakmák léteznek? (szófelhő készítése a „Tudás, élmény, játék, múzeum” kurzusa során, DE BTK MK, 2024/25-I)

Forrás: szerző saját szerkesztése (mentimeter.com)

A második kérdés így hangzott: Milyen tárgyak (vagy kiállítások) láthatók a Déri Múzeumban?

Erre a 16 jelenlevőből 15-en adtak összesen 41 választ. A legtöbbször (7 esetben) a helytörténeti/várostörténeti kötődésű kiállítás szerepelt a beküldött tételek között, a japán tematikájú kiállításához kapcsolódás ötször, az egyiptomihoz háromszor fordult elő. A néprajzi emlékek említése öt alkalommal történt (ha a mezőgazdasági tárgyakat is ide vesszük), Déri Frigyes gyűjteménye kétszer, a Munkácsy-trilógia egyszer. A hallgatók egy része tehát konkrét tárlatok tárgyait vagy tematikáját is említette, illetve a néprajzi tanulmányokat folytatók erős jelenléte e kérdés kapcsán is érzékelhető. Ugyanakkor sok a meglehetősen általánosan fogalmazó megnevezés is: festmények háromszor, viseletek (ruha és sisak) háromszor, régészethez kapcsolódó korszakok négyszer kerültek megnevezésre, s 3 esetben egyszerűen azért lett valami múzeumi, mert „rég”. Egy-egy beküldés eredményeként helyet kaptak még a képernyőn a könyvek, szobrok, munkaeszközök, és a muzeológus kifejezés is.

8. sz. ábra: Milyen tárgyak (vagy kiállítások) láthatók a Déri Múzeumban? (szófelhő készítése a „Tudás, élmény, játék, múzeum” kurzus során, DE BTK MK, 2024/25-I)

Forrás: saját forrás (mentimeter.com)

Az itt bemutatott, a kurzus első blokkjában történt, a hallgatók előzetes ismereteit feltérképezni igyekvő mérés sajnos csak egyetlen szemeszter esetében lett dokumentálva, de ebből a kis adathalmazból is kitűnik, hogy az egyetemisták számára a múzeumok dolgozóiról leginkább a frontszemélyzet és a történeti kutatásokkal foglalkozó szakemberek jutnak eszükbe. A Déri Múzeum konkrét tárgyairól, kiállításairól csak néhányuknak volt tudomása, de pozitív eredmény, hogy a bevezető alkalmakkor (szándékoltan) többször is elhangzó információk (helytörténet, Déri Frigyes, múzeumpedagógia), megértő fülekre találtak, s viszonylag nagy számban megjelentek a válaszok között.

Visszacsatolás

A kurzus utolsó alkalmán az általános, beszélgetős visszajelzést követően öt, felépítését és céljait tekintve eltérő, múzeumpedagógusok által tartott órát választottunk ki véleményezésre, hogy a hallgatók pontelosztásos módszerrel értékeljék azokat. Hat, a bevezető órákon elhangzott és lényegesnek ítélt jellemzőhöz hat különböző szint párosítottunk (Játékosság–piros; Élményközpontúság–zöld; Információszerzés–sötétbarna; Emlékezetesség–sárga; Szívesen megismételném más témában–természetes fa szín; Ajánlanám másnak is–kék). Arra kértük a csoportban dolgozó hallgatókat, hogy a rendelkezésükre álló, jellemzőnként hat csipeszt osszák szét az értékelendő öt óra között. Az eredmények igen változatosak lettek, általában a csoportok habitusát tükrözték. Egyetlen foglalkozástípus/téma sem kapott összességében olyan, kirívóan gyenge értékelést, hogy szükségesnek ítéltük volna a programból kivenni – ám nem dokumentáltuk ezeket az eredményeket. A kurzus záró blokkjában szükségét éreztük az órák során remélhetőleg elsajátított, a múzeumi tartalmak megfigyelésére és dekódolására irányuló képességek mérését – de semmiképpen nem előre meghatározott megoldásokat váró vagy szankcióval járó módon. Ezen összegző és visszacsatoló ellenőrzést a 2023/24-es tanév tavaszi, illetve 2024/25-ös tanév őszi szemeszterében a “Kiállítástesztelés” alkalom során egy kérdőív segítségével végeztük el. Az egyes félévek korábbi alkalmait úgy alakítottuk, hogy az épület földszinti egységének egy jelentős

szegmensét nem érintettük. A „Cívisek világa” című, a Déri Múzeum állandó kiállításának legfrissebb, 2023-ban átadott szakasza több (sőt, sok) egységből áll, s kiválóan alkalmas arra, hogy az egyetemisták alkalmazhassák a kurzus során kialakított, a tárlatok befogadására, értelmezésére irányuló megközelítéseiket és módszereiket. Az elemzést vezető kérdések pontokba szedve irányítják figyelmüket, tehát egyfajta összegző, segítő dokumentumként szolgálnak a hallgatók számára. A kurzus hatékonyságára is ezekből a válaszokból következtethetünk, a deklarált képzési célok viszonyítási pontoknak tekinthetők az eredményesség mérésében (hasonlóan Koltai és munkatársai (2021) mintaprojektek elemző kötetéhez). A 24 kérdésre adott reakciók elemzése szétfeszítené e tanulmány terjedelmi kereteit, ezért itt csak a kérdőív szerkezetének vázlatos összegzésére szorítkozunk.

A kérdőívet papíralapon kapták meg a hallgatók az óra elején, kitöltésére az alkalom teljes időintervalluma rendelkezésükre állt, illetve további két hét a válaszok legépelésére – mely időszak alatt nyitvatartási időben lehetőségük volt újra megtekinteni a kiállítást. A válaszok megírásához kizárólag a kijelölt kiállítási szakasz alapos megfigyelése és a látottakon történő gondolkodás, ahhoz fűződő személyes viszony kialakítása volt szükséges, nem igényelt további kutatómunkát.

A kérdések a múzeumi tér alapvető tulajdonságainak leírásától a saját vélemény néhány mondatban történő megfogalmazásáig terjedtek, arra igyekeztünk irányítani a figyelmet, hogy a struktúra, a tartalom és a személyes benyomások mind lényegesek, hiszen ezek együttese alakítja ki a múzeumi élményt. A kérdések első csoportja a kiállítási tér leíró megközelítését segítette, olyan technikai jellegű adatok összegyűjtésével, mint a cím, az egységek, a térelválasztó elemek és tárgyak elhelyezkedése, színek, anyagok, hangok, szövegek és multimédiás eszközök lokalizálása. A következő kérdéscsoport arra irányította a figyelmet, hogy a detektált technikai megoldások hogyan állnak a tartalom szolgálatában – milyen elemek emelkednek ki és milyen okból, s milyen az installációs megoldások egymáshoz viszonyított kapcsolata. Külön kérdéscsoport foglalkozott azzal, hogy a múzeumlátogatók különféle csoportjai számára milyen módon hozzáférhető a tárlat, illetve az ideális célközönség meghatározása is feladat volt. Ezek mellé a kiállítás egészére vonatkozó, általános benyomásokat összegyűjtő, zavaró vagy félrevezető elemek megnevezésére alkalmat adó és reflexióra sarkalló kérdések is kerültek.

Az utolsó egység tanulsága szerint a kiállítás megtekintésének hála a hallgatók nemcsak általános információkat szereztek Debrecen történetéről és kultúrájáról, de egészen konkrét, specifikus dolgokat is megértettek vagy megismertek, melyek összessége többek számára a világ egy szűkebb szeletében, az aktuális lakóhelyen történő eligazodást segítő, mélyebb tudást közvetít: a debreceniség és a debreceni észjárás jobb megértését. A kiállítás kapcsán egymással vagy barátokkal folytatott beszélgetések, illetve szakmai érdeklődéssel összekapcsolható tapasztalatok pedig hozzájárulnak ahhoz, hogy a hallgatók részéről érzékelhetővé váljon a tárlat témájául szolgáló várossal kapcsolatos emocionális és reflektív viszony kialakítása, illetve az otthonosság érzésének formálódása.

Összegzés

A „Tudás, élmény, játék, múzeum” elnevezésű, a Déri Múzeum és a DE BTK MK együttműködésében létrejött, szabadon választható kurzus a múzeummal való ismerkedés mellett segítséget nyújt a hallgatóknak az intézmény terében és programjai között való tájékozódáshoz. A félév során műhelymunkaszerű alkalmak kerülnek túlsúlyba, az órák felépítése a frontális formák mellett cselekedtető módszereket és bevonódásra ösztönző helyzeteket, illetve reflektív megnyilvánulások lehetőségét is magába foglalja. A heti rendszerességű alkalmak kapaszkodókat nyújtanak a múzeumi tér kódjainak olvasásához, egy-egy tárlat felkínált jeleinek értelmezéséhez, a kiállítások és/vagy programok révén felvetett jelenségek kortárs kérdésekhez kapcsolásához. E gyakorlatban megszerzett jártasság révén idegen térből (Bourdieu & Darbel, 1969) ismerős helyé válhat a hallgatók számára a múzeum, megtanulják értelmezni és „használni” a tereit, megtapasztalják, hogyan kapcsolható őket is érintő, aktuális jelenségekhez, kérdésekhez.

A bemutatott kurzus célja rövidtávon a kulturális javak, azon belül a muzeális intézmények nyújtotta tartalmak fogyasztásának a tanítása, hosszútávon pedig az, hogy a hallgatók szívesebben járjanak a muzeális intézményekbe és a környezetüket is erre sarkallják. Ez igen nehezen mérhető, s nem feltétlenül a Déri Múzeum látogatói statisztikájában jelenik meg, de az erőfeszítések hatékonyságát jelzik a hallgatók visszajelzései.

Irodalomjegyzék

- Bocsi, V. (2022). *Értelmiségképzés és felsőoktatás*. Belvedere Meridionale.
- Bourdieu, P., & Darbel, A. (1969). *L'Amour de l'art, les musées d'art européens et leur public*. Les Éditions de minuit.
- Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar (2025. február 14.). *Bemutakozás - Művészeti Központ*. <https://btk.unideb.hu/bemutakozas-muveszeti-kozpont>
- Domokos, T., Kántor, Z., Pillók, Z., & Székely, L. (2021). *Magyar Fiatalok 2020 Kérdések és válaszok - Fiatalokról, fiataloktól*. Erzsébet Ifjúsági Alap.
- Engler, Á., Tózsér, Z., & Szilágyi, Gy. (2012). A felsőoktatás tömegesedése, különös tekintettel a nem nappali tagozatos hallgatókra a Bihar-Bihar tanulórégióban, 1990-2010. *Hungarian Educational Research Journal*, 2(1), 10-28. <http://hdl.handle.net/2437/195555>
- Fekete, M., & Prazsák, G. (2014). Kulturális kasztrendszer: autonómia és közösségiség szerepe a fiatalok kulturális aktivitásában. In Nagy, Á., & Székely, L. (Szerk.), *Másodkézből. Magyar Ifjúság 2012* (pp. 195-217). Magánkiadás.
- Fekete, M., & Tibori, T. (2016). Az ifjúság szabadidő-felhasználása a fogyasztói társadalomban. In Nagy Á. (Szerk.), *Margón kívül – magyar ifjúságkutatás 2016* (pp. 258-283). Excenter Kutatóközpont.
- Gombos, Sz. (2011). Kultúra és marketing a 21. században – a múzeumok szerepe az egyetemista hallgatók életében. In Fojtik J. (Szerk.), *Felelős marketing - A Magyar Marketing Szövetség Marketing Oktatók Klubja 17. országos konferenciájának előadásai* (pp. 879-888). Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar.
- Hadnagy-Portik, P., & Káldy, M. (2019). *Dióhéjban a mintaprojektekről. Múzeumi mintaprojekt útmutató*. Staféta füzetek 1. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ.
- Hegedűs, A. (2016). Egyetemisták és kultúrafogyasztás. Intézményi szintű kultúrakínálat a vidéki egyetemek tekintetében. *Tudásmenedzsment*, 17 (1. különszám), 99-108.

- Hegedűs, A. (2017). 21. századi múzeumpedagógia az egyetemisták szemével. *Veritatis Imago*, 1(2), 25–34.
- Hegedűs, A. (2023). *A szegedi egyetemisták múzeumképe - A múzeumok mint változó tanulási terek egy egyetemi városban. Doktori értekezés. Debreceni Egyetem.* <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/eeaeb0b4-a2cb-4a40-af2a-da52936580b2/content>
- ICOM (n.d.). *Museum Definition.* <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/> Letöltés dátuma: 2025. november 14.
- Káldy, M. (2020). Partnerségben a felsőoktatással. Múzeum – köznevelési intézmény – felsőoktatási intézmény partneri kapcsolatának rendszere. In Bereczki I. & Nagy M. (Szerk.), *Múzeumi iránytű 29. Érték, hatás, változás. Írások A mi múzeumunk kiemelt projekt eredményeiről* (pp. 227-250). Szabadtéri Néprajzi Múzeum.
- Koltai, D., & Koltai, Zs. (2005). Felnőttoktatás és múzeumi képzés. *Tudásmenedzsment*, 6(1), 75–83.
- Koltai, Zs. (2011). *A múzeumi kultúrák közvetítés változó világa. A múzeumi kultúrák közvetítés pedagógiai és andragógiai szempontú vizsgálata.* Iskolakultúra-könyvek 41. Gondolat Kiadó.
- Koltai, Zs., Reisz, T., & Kocsis, M. (2021). *Múzeumpedagógiai mintaprojektek. Eredményességvizsgálat és együttműködés a felsőoktatással. Kutatási jelentés II.* Múzeumi iránytű 31/2. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ.
- Major, E. A. (2024. december 11.). Múzeumok és egyetemek együttműködése – Jó gyakorlatok Pécsről – konferencia a Múzeumandragógiai Tagozat műhelysorozatának keretében. *Magyar Múzeumok Online.* <https://magyarmuzeumok.hu/cikk/muzeumok-es-egyetemek-egyuttmukodese-jo-gyakorlatok-pecsrol-konferencia-a-muzeumandragogiai-tagozat-muhelysorozatanak-kereteben>
- Nagy, M., Pacsika, M., & Szu, A. (2021). *Múzeum és felsőoktatás. Kutatási jelentés I.* Múzeumi iránytű 31/1. Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ.
- Nemoda, J. (2008). Kritikai gondolkodást fejlesztő magyarórák. *Anyanyelv-pedagógia*, 1(3–4.), 97–107. <https://doi.org/10.21030/anyp.2008.3.4.9>
- Pavluska, V., Jakopánecz, E., & Törőcsik, M. (2018). *Kultúra. A magyar lakosság kultúrával kapcsolatos beállítódása és követett magatartása generációs szemléletű vizsgálattal.* Kézirat. EFOP-3.6.1-16-2016-00004, PTE KTK, Pécs. https://ktk.pte.hu/sites/ktk.pte.hu/files/images/tudomany/rendezvenyek/fogyasztas/efop_generaciok_a_laptanulmany_kultura_2018_0.pdf
- Pusztai, G. (2009). *A társadalmi tőke és az iskola: Kapcsolati erőforrások hatása az iskolai pályafutásra.* Új Mandátum.
- Pusztai, G. (2011). *A láthatatlan kéztől a baráti kezekig: Hallgatói értelmező közösségek a felsőoktatásban.* Új Mandátum.
- Reisz, T. (2019). A pedagógusjelöltek múzeumpedagógiai tapasztalatai. *Tudásmenedzsment*, 20(1), 31–41.
- Sári, Zs. (2022. május 5.). *Az ICOM Új múzeumi definíciója - Több ezer múzeum, több mint száz ország, egy definíció.* ICOM Magyarország. <https://www.icomhungary.hu/hu/node/85>
- Schultz, É., & Szalók, Cs. (2021). A múzeum, mint vonzerő az egyetemista korosztály szemszögéből. *Marketing És Menedzsment*, 56(1), 43–53.
- Sőrés, A. (2009). A kulturális fogyasztás csoportképző szerepe. *Kultúra és Közösség*, 13(3–4), 11–26.
- Takács, A. (2015). Múzeumok felsőfokon. Az egyetemek és múzeumok közötti együttműködés alternatívái, jó gyakorlatai. *Acta Scientiarum Socialium*, 43, 133-142.

Mellékletek

1. sz. melléklet: „Tudás, élmény, játék, múzeum” című kurzus tematikája

Forrás: saját forrás, 2025

Tudás, élmény, játék, múzeum

A Déri Múzeum és a DE-BTK Művészeti Központ közös kurzusa

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Művészeti Központ, BTEMK018,

2024/25-I

Tantárgyfelelősök: Sándor Zita, Sajtos Anna

Óra helye: Déri Múzeum (Debrecen, Déri tér 1.) (2024. október 29-én a Debreceni Irodalom Háza)

Óra ideje: kedd 14-15.30-ig

Tantárgy célja: a múzeumi tudásátadás különféle változatainak megismertetése. A hallgatók egy megyei hatókörű múzeum szerteágazó, memóriaintézményi feladatait térképezik fel nem csak tapasztalati, hanem hangsúlyosan reflektív módon. A múzeum szerepéről és a múzeumban rejlő lehetőségekről változatos témák és jelenségek mentén gondolkodunk elméleti órák és műhelymunkával telő alkalmak során.

Követelmény: aktív órai részvétel, a félév végén egy kiállítással kapcsolatos, tudásátadás lehetőségeit vizsgáló, előre megadott szempontok szerint elkészített esszé.

1. (szept. 10.) Sillabusz. Valóban unalmas hely-e a múzeum?
2. (szept. 17.) Tudás vagy élmény?
3. (szept. 24.) Tudásátadás – múzeumpedagógia
4. (okt. 01.) Hátizsákkal a kiállításban
5. (okt. 08.) Történelem mozgásban
6. (okt. 15.) Múzeumban társasjáték?

(okt. 22.) őszi szünet

7. (okt. 29.) Irodalom a múzeumban (Helyszín: Debreceni Irodalom Háza)
8. (nov. 05.) Látni vagy tapintani?
9. (nov. 12.) Kreatív írás/művészet
10. (nov. 19.) Kell-e online múzeum?
11. (nov. 26.) Kiállítástervezés
12. (dec. 03.) Vitajáték
13. (dec. 10.) Összegzés, értékelés, visszajelzés